

A házak építési regulája 1802-ből

A házak építési regulája.

* Turkeve város levéltára. Körözési jegyzőkönyvek X. k. 188. j.

„Bizonyos az, hogy a házi fundusoknak megszaporulásával, valamint a levegő ég öszve szorítatik, úgy a bátor-talanságnak, a tűznek az egész helység kitétetik és így mind az egészséggel, mind a közbátorsággal ellenkezik ; ne engedtesen tehát a lakosoknak a por-tákat darabonként kivált az előljárók híre s előre való megtekintése nélkül eladni."

„A királyi parancsolatoknak az a kívánsága, hogy a házak oly karban építtessenek, hogy a katonaság azok-ban kvártélyozhasson, de az egészség és a politia is kívánja, hogy azok ren-desen és csinossan építtessenek, ugyan-azért a lakosok semmi épületet ne te-gyenek az előljárók híre s tudta nélkül, mert naponként tapasztaltatik, hogy a lakosok házak aljait trágyával — mely-nek gőzölgése veszedelmes — töltik meg ; vigyázók legyenek az előljárók, hogy az épületek aljai jó és egészséges száraz földdel töltsessenek meg oly móddal, hogy az épületnek belső föld-je a külsőnél magosabb legyen."

„Az új fundusok, valamint a districtualis determinatio tartja magistratualis tiszt urak vagy földmérők híre nélkül ne osztassanak, az építendő há-zak egymástól legkevesebbet az épü-leteken kívül 7 ölnyre helyeztessenek, ahol pedig a sűrűség már megvolna, ugyan a magistratualis tiszt uraknak és geometrának közbenjöttével új sor foglaltasson utcának."

„Az ujjonnal építendő házaknak belső világossága 2 és fél ölnél keve-sebb ne legyen, magassága pedig leg-kevesebb 7 sukk, A háznak 2 oldalán ablakok, még pedig kinyithatók, vagy fiókosak legyenek, hogy alkalmas időben a szobát ki lehessen szellőztet-ni, a magasságokra 2, szélességekre 1 és fél sukkosak, az utcára hagyattassanak. Ellenkezik e szerint az egész-séggel a betapasztott és fíjóktalan ab-lakok és ha publicatio után fél eszten-dőre fiókos ablakokra nem fognak vál-toztatni, azok minden tekintet nélkül betörettessenek."

„Az újonnan épült házaknak te-teje belülről (a nád farkait lesarlózván) tüzet nem fogható földdel tapasztasson bé, a régieknek pedig vérték légyn és eszterhájai nádoltassanak bé ; úgy hasonlóan a pitvar és a konyhának az a része is, melyek a kémény boltozattyán kívül esnek, bémázoltassanak."

„A kémények a parancsolatok szerént, de a közbátorságra nézve is kőből, vagyis égetett téglából építtes-senek, azoknak magassága a szegésen felül 3 sukk legyn ; ugyanezért a communitások a lakosoknak ezen szükségére téglát mindenkor készen tartsanak és azt amennyire lehet la-kosaiknak olcsóbban mint szokták, adják."

„Az újonnan építendő házakban 7 vagy 8 sukknyi kamara csináltasson, a kamarából légyn a padlásra való feljárás. A régi házakban pedig ahol a padlásra való feljárás a pitvarban vagyon, azon feljárásra nyíló ajtó készíttessen és az is bémázoltasson."

Minthogy pedig a házakban va-ló mázolás kivált télben mikor az ab-lakok ki nem nyittatnak rossz gőzöl-gése miatt ártalmas és veszedelmes volna elrendelni, hogy a mázolás csak egyszer essen meg egy héten, akkor is az ajtó és az ablakok nyittassanak fel ; hogy pedig a máz tovább tartson és így ártalmas ne légyn, a szűcsök vagy vargák szeméjtjében kihányott dirib darab bőröknek vagy vereshagy-máknak főzött vizével kevertessen ösz-ve a mázolni való föld és azzal má-zoljanak, ez a máz nem fog ragadoz-ni és tovább tart, mellyel a gyakoribb mázlás is el fog kerülni."

„Sok szerencsétlen példák tanít-ják, hogy az őszi időkben épített há-zak a hirtelen való belészállással hu-zamos nyavalyákat, sőt halált is okoznak, ugyanezért szükséges légyn elrendelni, hogy a házak tavasszal építtessenek, hogy azok nyáron által kellete szerént kiszáradjanak."

„A kerítések is okai lehetnek a szerencsétlen tűz terjedésének, ugyan-ezek a házak közt lévő kerítések föld-ből, sárból, vályogból s más tüzet nem fogható matériákból készíttessenek. A föld hordása az ország úttya körüi tilalmas lészen."

„Valamint a levegő égnek tisztí-tására és azáltal az egészségnek fel-tartása úgy a csinosságra nézve is szükséges és megkívántató az élőfák-nak ültetése és nevelése, köteleztetik minden lakos szomszédsága háza megett ha nem több, legkevésbbé 6, ki-vált eperjfákat oly helyre ültetni, hol azokat sem a rossz emberek, sem pe-dig a marhák el ne ronthassák, a te-mető árkok partjai is élő fákkal ül-tetessenek bé. Az élőfa elrontóknak 1 forint vagy 25 pálcza büntetés, az elrontót feladónak pedig ajándék projiciáltatik."

„A viz az ember életének egy megkívántató requisituma : ha tehát valaki rossz vizet iszik, következhetik abból nyavalya, annak elhárítására tehát a folyó vizek tisztán tartassanak és meg ne engedtesen, hogy azok-ban kenderek áztattassanak és meg ne engedtesen, hogy belé

trágyák hordattassanak, vagy döglött állatok. Hasonlóan az ivókutak is melyek a föld felett 2 suknyira felrovattassanak, azok esztendőben állandó emberek által négyszer tisztíttassanak meg, más kutak pedig ha 2 suknyira fel nem rovattnak, huzattassanak be."

„Nemcsak az egészség, de a jó rend és a tisztaság is megkívánja, hogy az utcák csinosan tartassanak, szükséges lészen tehát még pedig büntetés alatt elrendelni, hogy az utcára döglött állatok ki ne vettessenek, szemetek, trágyák, akárminemű gazok ki ne hordattassanak, hanem azok az udvaroknak hátulsó részében ásatandó gödrökbe hordattassanak, a dögök pedig minden kifogás nélkül eltemet-tessenek, az utcákon álló poshadt vi-zek lecsapoltassanak és azoknak folyások nyíttassanak, melyeknek könnyebbítésére minden utcán vízvezető árkok ásattassanak, a vízállásokból se legyen szabad sarat a házak mellé hordani. A sertésólak se tétessenek ki az utcára, a szomszéd háza alá, hanem azokat minden gazda azonnal és minden hátráltatás nélkül vigye udvarának hátulsó részébe."

„A vermeknek a közönséges utcákon s utakon való ásattatása vala-mint veszedelmes és dísztelen, úgy azoknak begyűjtásai s pergelései az egészségre és a közbátorságra nézve ártalmasak, ohajtani lehetne valóban, hogy a vermek kívül a helységen egy csomóban (mint némely helyen gya-koroltatik) ásattassanak. Amennyiben tehát a lehetőség engedi azt elrendelni, mind a politia, mind az egészség-nek fenntartása és a közbátorság is javallja a fennálló vermekre s különösen azokra nézve melyek a közönséges utcákon és utakon vágnák el-rendelni éppen szükségesnek találtatik, hogy azok, amelyek még alkalmazhatók találtnak meghagyattassanak ugyan, de úgy, hogy azok szeles idő-ben és estvére egyáltalán bé ne gyűjt-tassanak és elegendő bátorsággal be-csinálva tartassanak, a roskadozó fél-ben levők behúztassanak, egyáltalán pedig senkinek ezután a közönséges utcákon vermeket ásatni büntetés alatt szabad ne legyen, hanem ásattasson kiki a maga udvarán s portáján."

„A salétromfőzők által a házak-ból kihordott föld helyett száraz föld hordasson be vissza a házba. Már feljebb előadatott, hogy a házaknak trágyával való meghordása vagy töltése veszedelmes gőzölgése miatt ártalmas legyen, ugyanakkor a salétrom-főzők mindenkor egy arra kirendelendő tanácsbeli személy jelenlétében hordják ki a házakból a földet és a gödrök ne trágyával, hanem jó száraz földdel töltessenek bé."

Közli **Györffy István**. Megjelent az **ETHNOGRAPHIA-NÉPÉLET XLIX. évi 1-2.** számában.